

*Куш Е. О.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Національного університету «Запорізька політехніка»**Шовкопляс Ю. О.,**кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізького національного університету*

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АМЕРИКАНІЗМІВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню способів перекладу американізмів. У статті визначено поняття «американізм», з'ясовуються причини появи американізмів і встановлюється своєрідність значення цих одиниць. Ключова увага приділяється з'ясуванню способів перекладу американізмів українською мовою та аналізу причин проникнення їх в інші національні варіанти англійської мови.

Американізми є лексичними та фразеологічними одиницями, які виникли в американському варіанті англійської мови. Такі одиниці позначають суто американські поняття та реалії або ж є суто американськими засобами номінації загальновідомих понять, явищ, об'єктів тощо. Поява та розвиток американського варіанта англійської мови зумовлений новими умовами життя переселенців Південної Америки. Американізми не відрізняються від загальної англійської лексики в структурному й інших аспектах. Словниковий склад американського варіанта англійської мови поділяється на специфічно американську та спільноанглійську лексику та фразеологію, що преважує над специфічною.

Американізми проникають у різні варіанти англійської мови, що зумовлено лідерством Сполучених Штатів Америки на світовій арені, появою та поширенням великої кількості власне американських понять, меншою консервативністю американського варіанта англійської мови порівняно з британським. У процесі контактів британського та американського варіантів англійської мови виникло багато синонімів, які використовуються паралельно.

Якщо денотатами американізмів є суто американські поняття та реалії, то переклад таких одиниць здійснюється українською мовою шляхом опису. Американізми, денотатами яких є загальновідомі поняття, передаються українськими відповідниками, шляхом калькування та за допомогою різноманітних перекладацьких трансформацій. Застосування перекладацьких трансформацій дозволяє адаптувати американізми до лексичних, граматичних та інших норм української мови. Способи перекладу американізмів визначаються контекстом їх використання.

Ключові слова: американізм, англійська мова, денотат, способи перекладу, описовий переклад.

Постановка проблеми. Поліцентричний характер англійської мови виявляється в існуванні та взаємодії її національних варіантів, які визначають розвиток її словникового складу нині. Представлена на мовній карті світу п'ятьма самостійними національними варіантами англійська мова є складною полі-

центричною негетерогенною «макросистемою», кожен із варіантів якої характеризується власними лінгвальними та соціолінгвальними особливостями, не маючи при цьому суттєвих відмінностей від інших рівнозначних варіантів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри наявність великої кількості наукових праць, присвячених дослідженням національних варіантів англійської мови та їх різномірних одиниць [див. 1–11], ще не досить вивченими, на нашу думку, є способи перекладу американізмів українською мовою. Подібні одиниці відіграють надзвичайну роль не лише в розвитку англійської мови загалом, оскільки американський варіант є ключовим варіантом-донором збагачення не тільки інших варіантів англійської мови, а й інших мов світу, зокрема української, до якої також надходять запозичення з американської англійської. Саме цей факт зумовлює **актуальність** цієї розвідки, а її мета полягає у визначенні поняття «американізм», з'ясуванні причин появи та своєрідності американізмів, установленні способів їх перекладу українською мовою та причин проникнення в інші варіанти англійської мови, зокрема в британський.

Виклад основного матеріалу. Під американізмами (слідом за А.П. Бабенко) розуміють «національно марковані одиниці американського варіанта англійської мови, які не відрізняються від загальної англійської лексики та фразеології в структурному й інших відношеннях» [1, с. 32]. Американізми відрізняють американський варіант англійської мови від британського, канадського, новозеландського та інших, презентуючи особливості побуту, поглядів, політики, економіки, культури тощо США.

Словниковий склад американського варіанта англійської мови, який найбільше відбиває відмінності цього варіанта від інших, поділяють на дві групи, як-от спільноанглійська та специфічно американська лексика та фразеологія [9, с. 12].

Зазначимо, що термін «американізм» був уведений ректором Принстонського університету та політичним діячем періоду Війни за незалежність Джоном Уїзерспуном у 1781 році. Його уналежнюють до батьків-засновників США, які відіграли ключову роль у формуванні її державності, об'єднавши тринадцять колоній та керуючи Війною за незалежність (1775–1783 рр.) [7, с. 87].

Перше поселення вихідців з Англії у Північній Америці датовано 1607 р. Із цього моменту починається більше ніж чотирихсотрічна історія англійської мови в США. Американ-

ський варіант англійської мови, формування якого починається в XIX столітті, вважається наразі найбільш впливовим, чому сприяє не тільки лідерство США на світовій арені, а і той факт, що цей варіант є «більш гнучким та менш консервативним порівняно з британським» [10, с. 84].

Однією з причин самобутності американського варіанта англійської мови є те, що переселенцям, які зіштовхнулися з новими умовами життя, відмінною флорою, фауною, способом ведення господарства у Новому світі, необхідно називати нові поняття та реалії, користуючись при цьому власними мовними ресурсами. Віддаленість від метрополії та прагнення до самостійності зумовило те, що американська нація не взяла за основу відомі їй реалії та особливості устрою британського суспільно-політичного життя, а створювала країну за власним взірцем. З огляду на це, найбільші відмінності між американським і британським варіантами англійської мови простежуються в лексичній та фразеології.

Розбіжності між британським та американським варіантами англійської мови обмежують наведенням переліку бінарних опозицій «бритицизми – американізми» [2, с. 18; 9, с. 21], хоча насправді протиставляються спільні одиниці та американізми. Ідеться про те, що в таких традиційних опозиціях, як *car – automobile, railway – railroad*, перші лексеми (*car, railway*) є одиницями, спільними для обох варіантів англійської мови, більш поширеними в британському варіанті. Хоча другі члени подібних опозицій (*automobile, railroad*) можуть використовуватися і в британському дискурсі, однак більш поширеними вони є для американського, зокрема:

But a fatal miscalculation which railroad officials later attributed to 'human error' permitted the two trains to pursue their opposing courses along the same track [12].

Але фатальний прорахунок, який чиновники залізниці пізніше приписали «людській помилці», дозволив двом потягам їхати за своїми супротивними курсами вздовж тієї ж колії.

Переклад лексичної одиниці *railroad*, ужитої в англійському реченні в атрибутивній функції, здійснюється українською мовою не тільки за допомогою її лексичного відповідника, а й із застосуванням трансформацій перестановки слів і заміни частини мови (*railroad officials – чиновники залізниці*), що дозволяє адаптувати окреслене словосполучення до орфографічних, орфоепічних, лексичних, граматичних норм української мови.

Розбіжності між двома варіантами англійської мови предствляють у вигляді протиставлень лексичних одиниць, як-от *Brit., Amer.*, тобто британський варіант (*lift – підійомник, ліфт; pavement – тротуар, tramcar – трамвай, tap – кран*), американський варіант (*elevator – підійомник, ліфт; sidewalk – тротуар, streetcar – трамвай, faucet – кран*). Оскільки національно марковані лексико-фразеологічні елементи (американізми, бритаїцизми, канадизми, австралізми) не відрізняються від загальної англійської лексики в структурному й інших аспектах, то вони легко запозичуються в інші варіанти англійської мови. Саме цей процес означає адаптацію неологізмів у лексико-семантичній системі. Найбільш поширеними неологізмами є американізми, запозичені нині у британському варіанті, наприклад: *diet sor – чоловік, який стежить за вагою іншого, sprave – витрачати гроші під виглядом їх зберігання* (від *spend+save*).

Як свідчать приклади, переклад зазначених одиниць американського походження здійснюється українською мовою шля-

хом опису. Американізми можуть бути основою для творення нових слів. Так, на основі такої скороченої одиниці *auto*, що з'явилась в американському варіанті англійської мови, були утворені лексеми *automaker, autocrime*, що нині широко використовуються також у її британському варіанті:

Many Mps think that it is necessary to hold urgent talks with automakers and their importers on measures to tackle autocrime which costs Britain at least a billion a year [13].

Багато членів Британського парламенту вважають, що необхідно вести термінові переговори з виробниками автомобілів та їх імпортерами щодо заходів боротьби з автомобільним злочинством, який коштує Великобританії щонайменше мільярд на рік.

Переклад лексичних одиниць американського походження (*automakers, autocrime*) здійснюється шляхом застосування не тільки повної форми українських відповідників (англ. *auto: автомобілі, автомобільний*), а й калькування (*autocrime – автомобільне злочинство*), а також із застосуванням лексико-семантичної трансформації перестановки слів (*automakers – виробники автомобілів*).

Лексична одиниця *workfare* з'явилась в американському варіанті англійської мови у 70-ті рр. XX століття для позначення системи надання грошової допомоги безробітним за умов виконання ними певної громадської роботи [2, с. 35]. Згодом вона вийшла за межі так званого «американського контексту», проникла в британський варіант англійської мови з огляду на спроби введення такої системи у Великобританії. Переклад подібної одиниці здійснюється українською мовою шляхом опису, оскільки вона позначає явище, що не є типовим для українськомовної спільноти:

Two out of three people support the introduction of workfare, the principle that unemployed people should do certain community work to qualify for their dole money [14].

Двоє з трьох осіб підтримують уведення системи соціального забезпечення, принцип якого полягає в тому, що безробітні люди повинні виконувати певну громадську роботу, щоб мати право на допомогу з безробіття.

Запозичення американізмів у британській та інші варіанти англійської мови в багатьох випадках пов'язане із запозиченням певних явищ, понять, реалій, що позначаються відповідними одиницями. Так, наприклад, такі лексичні одиниці американського походження, як *pro-lifer, pro-chooser*, були типовими лише для американського суспільства, одна частина якого виступала проти абортів (*pro-lifer*), а інша – проти їх заборони, вважаючи, що жінки мають право робити вибір між народженням дитини й абортom (*pro-chooser*) [7, с. 101]. Наприкінці XX століття подібні одиниці проникають також до британського варіанта англійської мови, носії якого широко обговорюють питання подібного вибору:

Pro-lifers are wasting their efforts in trying to get Britain's abortion laws changed. In this they would be enthusiastically supported by pro-choicers [15].

Ті, хто виступають проти абортів, даремно витрачають свої зусилля в спробі змінити британські закони про аборт. У такому разі ці закони підтримали б з ентузіазмом ті, хто виступають проти заборони абортів.

Лексичні одиниці американського походження *pro-lifers, pro-choicers* перекладаються українською мовою шляхом опису, що дозволяє відтворити значення цих одиниць україн-

ськомовному адресатові, що не знайомий із таким суспільним явищем.

Американський варіант є джерелом численних семантичних неологізмів, що є одиницями, які отримують нове значення за умов збереження тієї форми мовної одиниці, що вже існує в мові. Своєрідність семантичних неологізмів полягає в тому, що ці лексеми вже давно існують у мові; відновивши своє значення, вони переміщуються в абсолютно нові тематичні групи з колишніх старих, змінюючи лексичну сполучуваність і стилістичне забарвлення [16, с. 199]. Нові значення, що з'являються в цих одиницях, є результатом їх функціональної мобільності, руху від мов для спеціальних цілей, соціолектів до загальнонародної мови чи навпаки [16, с. 200]. Із такими пересуваннями пов'язані процеси спеціалізації (термінологізації) лексики, деспеціалізації (детермінологізації) та трансспеціалізації (транстермінологізації) [17, с. 24], що притаманні також міжваріантним запозиченням.

Під спеціалізацією розуміємо набуття одиницями загальноновживаної мови певного спеціального (термінологічного) значення; деспеціалізація полягає у втраті подібного значення під час переходу до одиниць загальноновживаної мови; трансспеціалізація значення полягає в зміні лексичними одиницями свого фахового значення під час переходу з однієї професійної підмови до іншої [18, с. 23].

Так, наприклад, шляхом спеціалізації загальноновживаних слів англійської мови в її американському варіанті утворено багато комп'ютерних неологізмів, наприклад:

Some computer users – known as 'fakesters' – registered under pseudonyms such as Ali G, LSD or Homer Simpson [19].

Деякі користувачі комп'ютера, відомі як такі, що подають неправдиву інформацію про себе на вебсайтах, реєструються під такими псевдонімами, як Алі Дж., ЛСД або поштовий голуб Сімсон.

Переклад семантичного неологізму *fakesters*, що виник в американському варіанті англійської мови, згодом потрапивши також до її британського варіанта, здійснюється шляхом опису, що дозволяє відтворити значення вказаної одиниці, зробивши його зрозумілим для українськомовного адресата.

Зазначимо, що більшість семантичних запозичень, які з'явилися в американському варіанті англійської мови, згодом увійшовши до інших її варіантів, перекладається українською мовою шляхом опису. Для українськомовного адресата поняття, реалії та явища, які позначалися цими одиницями, були спочатку не зовсім знайомими:

Many who piggyback think it is not a theft [20].

Багато з тих, хто застосовує бездротовий Інтернет без дозволу, не вважає це крадіжкою.

Прикладом семантичного неологізму, утвореного шляхом деспеціалізації в американському варіанті англійської мови, є лексема *sub-zero*, використана в нижчезазначеному фрагменті дискурсу:

The picture was created for a documentary which is devoted to the growing number of skinny celebrities and worrying trend for sub-zero sizes [21].

Картина була створена для документального фільму, присвяченого зростальній кількості худих знаменитостей і тривожному тренду на мінусові розміри.

У процесі контактів британського та американського варіантів англійської мови відбувається обмін так званими «тери-

торіальними синонімами» [9, с. 82]. Так, у її британському варіанті для позначення багажу пасажирів повітряного та морського транспорту вживається американізм *baggage*, тоді як у США бритицизм *luggage* вже кілька десятиріч років «конкурує» зі своїм словом *baggage*, про що свідчать приклади фрагментів британського та американського дискурсу, наприклад:

As they worry that their baggage might get lost – as it happened in the past – and their things are important, they never put them in their large suitcases [22].

Оскільки вони хвилюються, що багаж може загубитися, як це було в минулому, та їх речі є важливими, вони ніколи не кладуть їх у свою велику валізу.

They needed to carry medicine, which took up more than half of the space in their hand luggage [23].

Їм необхідно було перевезти ліки, що займали більше ніж половину місця в їх ручному багажі.

Отже, переклад і американізму, застосованого в наведеному фрагменті британського дискурсу, і бритицизму, використаного у фрагменті американського дискурсу, здійснюється за допомогою лексичного відповідника *багаж*, наявного в українській мові.

Американізм *store* все більше витісняє у Великобританії лексему *shop*, тоді як у США вживається не тільки слово *shop*, а і його похідне – бритицизм *shopkeeper*, який часто є абсолютним синонімом до американізму *storekeeper*, наприклад:

A Miami storekeeper escapes a manslaughter indictment. Rashid is the Miami shopkeeper who became the focus of a nationwide attention [24].

Власник магазину в Маямі уникає пред'явлення звинувачення в ненавмисному вбивстві. Рашид є власником магазину в Маямі, який став центром загальнонаціональної уваги.

Переклад лексем американського та британського походження, ужитих у наведеному фрагменті американського дискурсу, здійснюється за допомогою лексичного відповідника, наявного в українській мові.

Зазначимо, що значення деяких виразів є різним в американській і британській англійській. Так, наприклад, вираз *I went like a bomb* у британському варіанті англійської мови має значення «успіх був колосальним», тоді як з американської англійської він перекладається «все було дуже погано». Переклад подібних виразів англійської мови здійснюється з урахуванням того її варіанта, на якому написано текст, або з урахуванням контексту їх використання, який указує, до якого саме варіанта англійської мови вони належать.

Висновки. Отже, під американізмом розуміємо лексичну або фразеологічну одиницю, яка виникла в американському варіанті і позначає суто американське поняття або ж є одиницею на позначення загальновідомого поняття, явища, об'єкта тощо. Переклад американізмів українською мовою здійснюється описовим шляхом, якщо їх денотатами є суто американські поняття. Якщо денотатами американізмів є загальновідомі поняття, то їх переклад може здійснюватися за допомогою українськомовних відповідників, калькування, з використанням перекладацьких трансформацій. Перспективи досліджень убачаємо в детальному аналізі семантичних особливостей американізмів.

Література:

1. Бабенко А.П. Статус американізмів в англійском языке. *Вопросы языкознания*. 1992. № 2. С. 21–18.

2. Бабенко А.П., Христенко Е.В. Американский вариант английского языка. Учебное пособие. Харьков : Рубикон, 1991. 256 с.
3. Быховец Н.Н. Канадский национальный вариант английского языка. *Варианты полинациональных литературных языков* / ред. Ю. А. Жлуктенко. Киев : Наукова думка, 1981. С. 45–73.
4. Домашнев О.А. О лексикографическом отражении американского стандарта английского литературного языка. *Лингвистические исследования: Структура языка и языковые изменения* / отв. ред. Н.Д. Андреев. Москва : Изд-во АН СССР, 1985. С. 70–79.
5. Жлуктенко Ю.А. Деякі питання теорії мовної варіативності. *Питання романо-германської філології та методики викладання іноземних мов*. Київ, 1978. № 5. С. 3–9.
6. Мурко І.І. Американський варіант як джерело лексико-семантичних інновацій англійської мови. *Вісник ЗДУ. Серія «Філологічні науки»*. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. № 1. С. 99–104.
7. Ощепкова В.В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии. Москва, Санкт-Петербург : ГЛЮССА/КАРО, 2004. 336 с.
8. Черновцан І.В., Бялик В.Д. Розвиток австралійського та новозеландського варіантів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса, 2019. № 37. С. 45–50.
9. Швейцер А.Д. Литературный английский язык в США и Англии. Москва : Высшая школа, 1971. 200 с.
10. Boberg C. The English Language in Canada : Status, History and Comparative Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 272 p.
11. Dillard J. L. History of American English. Harlow : Longman, 1992. 257 p.
12. Flanders J. Ticket, Brandy, Pistol : Two Trains Needed to Go Along the Same Track. *The Denver Post*. January 6, 2018. URL : <https://www.denverpost.com/2018/06/01/ticket-brandy-pistol-two-trains-needed-to-go-along-the-same-track> (8.06.2021).
13. Rashbaum K. What do Autocrimes Cost to Britain? *The New York Times*. April 26, 2020. URL : <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/26/what-do-autocrimes-cost-to-britain> (8.06.2021).
14. Ібрагімова С.С. Семантичні неологізми як результат взаємодії національних варіантів англійської мови. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : Збірник наукових праць*. Випуск XV. Херсон : ХДУ, 2011. С. 197–201.
15. Квеселевич Д.І., Сасіна В.П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2003. 128 с.
16. Ісаєва О.С., Шумило М.Ю. Терміни і термінотворення як важливі компоненти професійно-орієнтованої лексики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Філологічна»*. 2012. Вип. 27. С. 23–24.
17. O'Brien Neil. The Government is not introducing workfare. But perhaps it should be. *The Telegraph*. November 10, 2010. URL : <http://blogs.telegraph.co.uk/news/neilobrien1/1000632387/the-government-is-not-introducing-workfare-but-perhaps-they-should-be> (8.06.2021).
18. Miller Andrew. Abort, Retry, Sell? *The Economist*. April 10, 2019. Режим доступу до ресурсу URL : <http://www.economist.com/node/147225> (8.06.2021).
19. Marriott Michel. Hey Neighbor, Stop Piggybacking on My Wireless. *The New York Times*. March 5, 2016. URL : <https://www.nytimes.com/section/technology/hey-neighbor-stop-piggybacking-on-my-wireless> (7.06.2021).
20. Tauber M. Tyranny of the size. *Daily Express*. October 9, 2009. URL : <https://www.express.co.uk/articles/842216/tyranny-of-the-size> (8.06.2021).
21. Ward R. Around the World of Technologies. *The New York Post*. March 12, 2000. URL : <https://nypost.com/2000/03/12/around-the-world-of-technologies> (8.06.2021).
22. Shely M. Western Tourism. *The Week*. July 28, 2017. URL : <http://theweek.com/28/07/2017/western-tourism> (8.06.2021).
23. Kay O. Baggage charges for disabled passengers. *The Sunday Times*. March 3, 2013. URL : http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/travel/Your_Travel/Rants/article1223115.ece (8.06.2021).
24. Sage A. The South's sinister secret. *The Sunday Times*. October 3, 2004. URL : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/news/Features/Focus/article39659.ece> (8.06.2021).

Kushch E., Shovkopljas Yu. General characteristics of the English-language terminology of the sphere of stock exchange and main ways of its terms translating

Summary. The article is devoted to research of ways of translating of Americanisms. The definition of the notion of Americanism is given in the article, reasons of emerging and spread of Americanisms and originality of their meanings are clarified in it. Key attention is given in the article to the analysis of ways of translating of Americanisms by means of the Ukrainian language. Reasons of penetration of these units into other national variants of the English language are also revealed in it.

Americanisms are lexical and phraseological units appeared in the American variant of the English language. Such units designate pure American notions and culture-specific items, as well as generally known notions, phenomena, objects, etc. Emergence and development of the American variant of the English language and its units were stipulated by new living conditions of settlers in the North America at the very beginning. Americanisms don't differ much from general English lexical units in structural and other aspects. The vocabulary of American English is divided into pure American and generally English lexicon and phraseology, prevailing in quantity.

American units penetrate into other variants of the English language which is stipulated by the leadership of the United States of America in the world, emergence and spreading of great many of pure American notions, less conservativeness of the American variant of the English language in comparison with British one. Many synonyms appeared in the processes of contacting of the British and American variants of the English language. They are used in its both variants of the English language nowadays.

If Americanisms designate pure American notions, they are translated into the Ukrainian language descriptively. If these language units were created to designate generally known notions, they are translated by Ukrainian equivalents, calquing, by means of translating transformations, the use of which allows adopting translated units to lexical, grammatical and other norms of the Ukrainian language. Ways of translating of Americanisms are determined by contexts of their use.

Key words: Americanism, English language, denotation, ways of translating, descriptive translation.